

**SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII KADENCJA**

Warszawa, dnia 20 września 2013 r.

Druk nr 449

**Pan
Bogdan BORUSEWICZ
MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Na podstawie art. 76 ust. 1 Regulaminu Senatu, my niżej podpisani senatorowie wnosimy o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy

o pomocy dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych.

Do reprezentowania nas w dalszych pracach nad tym projektem ustawy upoważniamy senatora Jana Wyrowińskiego.

W załączeniu przekazujemy projekt ustawy wraz z uzasadnieniem.

(-) Łukasz Abgarowicz
(-) Bogdan Borusewicz
(-) Bogdan Klich
(-) Ireneusz Niewiarowski
(-) Andrzej Owczarek

(-) Józef Pinior
(-) Jan Rulewski
(-) Grażyna Sztark
(-) Michał Wojtczak
(-) Jan Wyrowiński

U S T A W A

z dnia

o pomocy dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych¹⁾

Art. 1. Ustawa reguluje zasady przyznawania świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej:

- 1) działaczom opozycji demokratycznej i osobom represjonowanym z powodów politycznych;
- 2) wdowom i wdowcom po działaczach opozycji demokratycznej lub osobach represjonowanych z powodów politycznych.

Art. 2. 1. Działaczem opozycji demokratycznej jest osoba, która w okresie od dnia 1 stycznia 1957 r. do dnia 4 czerwca 1989 r., przez co najmniej 6 miesięcy:

- 1) była aktywnym członkiem nielegalnej organizacji, której cele zmierzały do odzyskania przez Polskę niepodległości, suwerenności lub respektowania praw człowieka, lub
- 2) prowadziła w sposób zorganizowany, zagrożoną odpowiedzialnością karną, działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka

- zwana dalej „działaczem opozycji”.

2. Za nielegalne organizacje nie uznaje się organizacji niezależnego ruchu związkowego i niezależnego ruchu studenckiego działających w okresie od dnia 31 sierpnia 1980 r. do dnia ich rejestracji przed dniem 13 grudnia 1981 r.

Art. 3. Osobą represjonowaną z powodów politycznych jest osoba, która w okresie od dnia 1 stycznia 1957 r. do dnia 4 czerwca 1989 r.:

- 1) przebywała w:
 - a) więzieniu lub innym miejscu odosobnienia na terytorium Polski na mocy wyroku wydanego w latach 1957–1989, albo bez wyroku, jednorazowo na okres dłuższy niż 48 godzin, za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka, lub

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych, ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych oraz ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

- b) ośrodka internowania na podstawie art. 42 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154, z 1982 r. Nr 3, poz. 18, z 1989 r. Nr 34, poz. 178 oraz z 2011 r. Nr 64, poz. 342) za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka, lub
 - 2) brała udział w zbiorowym wystąpieniu wolnościowym na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka i w związku z tym:
 - a) na skutek działania wojska, milicji lub innych funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa poniosła śmierć, doznała uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia na okres dłuższy niż siedem dni, lub
 - b) została z nią rozwiązana umowa o pracę
- zwana dalej „osobą represjonowaną”.

Art. 4. Prawo do świadczenia specjalnego lub pomocy pieniężnej przysługuje działaczowi opozycji, osobie represjonowanej, wdowie lub wdowcowi po działaczu opozycji lub po osobie represjonowanej, którzy otrzymali decyzję stwierdzającą spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3, zwanymi dalej „osobą uprawnioną”.

Art. 5. 1. Spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3 stwierdza Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

2. Do wniosku wdowa lub wdowiec po działaczu opozycji lub osobie represjonowanej dołącza kopię odpisu skróconego aktu zgonu działacza opozycji lub osoby represjonowanej oraz kopię odpisu skróconego aktu małżeństwa potwierdzającego zawarcie małżeństwa z tą osobą.

3. Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych może zwrócić się do Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o przekazanie informacji o treści zgromadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentów dotyczących okoliczności uzasadniających wydanie decyzji stwierdzającej spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3, oraz o przekazanie uwierzytelnionych kopii tych dokumentów.

4. W przypadku wznowienia postępowania na podstawie art. 145 § 1 pkt 5 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2013 r. poz. 267), przepisu art. 146 § 1 tej ustawy nie stosuje się.

Art. 6. Zadanie z zakresu przyznania i wypłaty świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej jest zadaniem pomocy społecznej gminy.

Art. 7. 1. Świadczenie specjalne przyznaje się w wysokości najniższej emerytury ogłaszanej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na podstawie art. 94 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 z późn. zm.²⁾), w kwocie obowiązującej w dniu złożenia wniosku, zwanej dalej „najniższą emeryturą”, miesięcznie, jeżeli:

- 1) dochód samotnie gospodarującej osoby uprawnionej nie przekracza kwoty odpowiadającej 150% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182 oraz poz. 509), zwanej dalej „ustawą o pomocy społecznej”, albo
- 2) dochód na osobę w rodzinie osoby uprawnionej nie przekracza kwoty odpowiadającej 150% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej.

2. Świadczenie specjalne przyznaje się w wysokości połowy najniższej emerytury, miesięcznie, jeżeli:

- 1) dochód samotnie gospodarującej osoby uprawnionej nie przekracza kwoty odpowiadającej 250% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, albo
- 2) dochód na osobę w rodzinie osoby uprawnionej nie przekracza kwoty odpowiadającej 250% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej.

Art. 8. 1. Pomoc pieniężną przyznaje się, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, w związku z zaistnieniem zdarzeń losowych, do wysokości 300% najniższej emerytury, jeżeli dochód samotnie gospodarującej osoby uprawnionej albo dochód na osobę w rodzinie osoby uprawnionej nie przekracza kwoty odpowiadającej 460% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej.

2. Pomoc pieniężna może być przyznana w szczególności na całkowite lub częściowe pokrycie kosztów:

- 1) zakupu wózka inwalidzkiego;

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2010 r. Nr 40, poz. 224, Nr 134, poz. 903, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 75, poz. 398, Nr 149, poz. 887, Nr 168, poz. 1001, Nr 187, poz. 1112 i Nr 205, poz. 1203, z 2012 r. poz. 118, 251, 637, 664 i 1548 oraz z 2013 r. poz. 240 i poz. 786.

- 2) zakupu sprzętu rehabilitacyjnego;
- 3) zakupu sprzętu ortopedycznego;
- 4) zakupu ułatwiającego pracę i życie sprzętu innego niż określony w pkt 1–3;
- 5) zakupu leków oraz środków opatrunkowych;
- 6) dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju inwalidztwa;
- 7) opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, lub
- 8) zaspokojenia innych potrzeb bytowych i ochrony zdrowia w przypadku długotrwałej choroby powodującej wzrost kosztów utrzymania.

3. Pomoc pieniężną przyznaje się nie częściej niż raz na 12 miesięcy.

Art. 9. 1. Do przyznania świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej przepisy art. 6 pkt 3, 10 i 14, art. 8 ust. 1 i 3–13, art. 10 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 12, art. 13, art. 98, art. 100, art. 101 ust. 1–3 i 6, art. 104, art. 105, art. 106 ust. 3–5, art. 107 ust. 1–5c i art. 109 ustawy o pomocy społecznej stosuje się odpowiednio.

2. Za kryteria dochodowe, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz ust. 9 ustawy o pomocy społecznej, przyjmuje się kryteria zweryfikowane na podstawie art. 9 tej ustawy.

3. Do dochodu ustalonego zgodnie z art. 8 ust. 3 ustawy o pomocy społecznej nie wlicza się także pozostałych świadczeń pieniężnych, o których mowa w art. 36 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej.

4. Do wniosku o przyznanie świadczenia specjalnego lub pomocy pieniężnej dołącza się kopię decyzji, o której mowa w art. 4 ust. 1.

Art. 10. W razie zbiegu u jednej osoby prawa do pomocy pieniężnej z prawem do pomocy pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2012 r., poz. 400), w przypadku o którym mowa w art. 2 pkt 7 tej ustawy, osoba ta ma prawo do pomocy pieniężnej albo prawo do pomocy pieniężnej, o której mowa w art. 19 ust. 1 ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, według własnego wyboru.

Art. 11. Zadanie z zakresu przyznania i wypłaty świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej.

Art. 12. 1. Na realizację zadania z zakresu przyznania i wypłaty świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej gmina otrzymuje dotację celową z budżetu państwa.

2. Na finansowanie kosztów ustalenia i wypłacenia świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej gmina przeznacza się nie więcej niż 5% kwoty dotacji.

3. Gmina jest obowiązana do przedstawienia, raz do roku, ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego, za pośrednictwem wojewody, sprawozdania rzeczowo-finansowego o zadaniu z zakresu przyznania i wypłaty świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej, realizowanym w roku poprzednim.

4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określi, w drodze rozporządzenia, wzór, sposób sporządzenia, tryb i termin przedstawienia sprawozdania mając na uwadze potrzebę ujednolicenia przekazywanych informacji oraz ich uwzględnienia przy opracowywaniu projektu budżetu państwa.

Art. 13. W ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 361, z późn. zm.³⁾) w art. 21 w ust. 1 po pkt 25b dodaje się pkt 25c w brzmieniu:

„25c) świadczenie specjalne lub pomoc pieniężna przyznane na podstawie przepisów ustawy z dnia o pomocy dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. poz....);”.

Art. 14. W ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. Nr 71, poz. 734, z późn. zm.⁴⁾) w art. 3 w ust. 3 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Do dochodu nie wlicza się świadczeń pomocy materialnej dla uczniów, dodatków dla sierot zupełnych, jednorazowych zapomóg z tytułu urodzenia się dziecka, dodatku z tytułu urodzenia dziecka, pomocy w zakresie dożywiania, zasiłków pielęgnacyjnych, zasiłków okresowych z pomocy społecznej, jednorazowych świadczeń pieniężnych i świadczeń w naturze z pomocy społecznej, dodatku mieszkaniowego, zapomogi pieniężnej, o której mowa w przepisach o zapomodze pieniężnej dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenie przedemerytalne albo zasiłek przedemerytalny w 2007 r. oraz świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej, o których mowa w przepisach ustawy z dnia ... o pomocy dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. poz....).”.

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2012 r. poz. 362, 596, 769, 1278, 1342, 1448, 1529 i 1540 oraz z 2013 r. poz. 21.

⁴⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 216, poz. 1826, z 2003 r. Nr 203, poz. 1966, z 2004 r. Nr 240, poz. 2406, z 2006 r. Nr 64, poz. 447, Nr 84, poz. 587 i Nr 208, poz. 1535, z 2007 r. Nr 35, poz. 219, z 2011 r. Nr 106, poz. 622 oraz z 2013 r. poz. 951.

Art. 15. W ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, z późn. zm.⁵⁾) w art. 3 w pkt 1 w lit c w tiret dwudziestym ósmym średnik zastępuje się przecinkiem oraz dodaje się tiret dwudzieste dziewiąte w brzmieniu:

„– świadczenie specjalne i pomoc pieniężna określone w ustawie z dnia ... o pomocy dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. poz....);”.

Art. 16. W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182 oraz 509) w art. 8 w ust. 4 po pkt 5 dodaje się pkt 5a w brzmieniu:

„5a) świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej, o których mowa w ustawie z dnia ... o pomocy dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. poz....);”.

Art. 17. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2014 r.

⁵⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2006 r. Nr 222, poz. 1630, z 2007 r. Nr 64, poz. 427, Nr 105, poz. 720, Nr 109, poz. 747, Nr 192, poz. 1378 i Nr 200, poz. 1446, z 2008 r. Nr 70, poz. 416, Nr 138, poz. 872 i 875, Nr 223, poz. 1456 i Nr 237, poz. 1654, z 2009 r. Nr 97, poz. 800 i Nr 219, poz. 1706, z 2010 r. Nr 50, poz. 301, z 2011 r. Nr 106, poz. 622, Nr 149, poz. 887, Nr 171, poz. 1016 i Nr 205, poz. 1212 oraz z 2012 r. poz. 959, 125 i 1548.

UZASADNIENIE

Celem ustawy jest zagwarantowanie pomocy działaczom opozycji demokratycznej i osobom represjonowanym z powodów politycznych w okresie od 1 stycznia 1957 r. do 4 czerwca 1989 r. znajdującym się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej. Jest bowiem niedopuszczalne, aby osoby zasłużone dla odzyskania przez Polskę niepodległości żyły w skrajnej biedzie. Zgodnie z sygnałami płynącymi od organizacji zrzeszających byłych opozycjonistów, a potwierdzonymi na spotkaniu, które odbyło się w Senacie 25 marca br – *Czy i jak można pomóc działaczom opozycji demokratycznej i podziemia solidarnościowego znajdującym się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej?*, problem biedy a niekiedy wręcz wykluczenia społecznego w tym środowisku narasta. Projektowana ustawa stanowi próbę zaradzenia tej sytuacji. Warunkiem przyznania pomocy będzie uzyskanie przez osobę zainteresowaną statusu działacza opozycji lub osoby represjonowanej oraz spełnienie kryterium dochodowego. Pomoc będzie świadczona w dwóch formach: świadczenia specjalnego oraz pomocy pieniężnej.

Obecnie obowiązujące przepisy regulujące sytuację prawną działaczy opozycji demokratycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych to przepisy następujących ustaw:

- 1) ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U z 2012 r. poz. 400),
- 2) ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr .34, poz. 149 z późn. zm.),
- 3) ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956–1989 (Dz. U. Nr 91, poz. 741 z późn. zm.)

Zakres podmiotowy ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego obejmuje przede wszystkim kombatantów, czyli osoby, które brały udział w wojnach, działaniach zbrojnych i powstaniach narodowych, wchodząc w skład formacji wojskowych lub organizacji walczących o suwerenność i niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej.

Na mocy ustawy o kombatantach za działalność równorzędną z działalnością kombatancą lub za podleganie represjom wojennym i okresu powojennego uznaje się również (między innymi):

- 1) pełnienie funkcji cywilnych w podziemnych niepodległościowych organizacjach cywilnych w latach 1945-1956,
- 2) czynny udział w zbrojnym wystąpieniu o wolność i suwerenność Polski w Poznaniu w czerwcu 1956 r., który spowodował śmierć lub uszczerbek na zdrowiu,
- 3) przebywanie w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania w latach 1944-1956, na podstawie przepisów wydanych przez władze polskie, przez sądy powszechne, wojskowe i specjalne albo w latach 1944-1956 bez wyroku - za działalność polityczną bądź religijną, związaną z walką o suwerenność i niepodległość,
- 4) poniesienie śmierci, uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia na czas powyżej siedmiu dni w grudniu 1970 r. na Wybrzeżu wskutek działania wojska lub milicji podczas wystąpień wolnościowych.

Wskazane wyżej osoby, zgodnie z ustawą o kombatantach, po potwierdzeniu ich statusu przez Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, mają prawo do szeregu świadczeń przewidzianych w przepisach tej ustawy. Są to m. in. uprawnienia określone przez ustawę o kombatantach jako uprawnienia pracownicze, uprawnienia emerytalne, prawo do wcześniejszego przejścia na emeryturę, dodatek kombatancki, pierwszeństwo do środowiskowej opieki socjalnej i w domach opieki społecznej, ulga w przejazdach środkami komunikacji publicznej, dodatek kompensacyjny, ryczałt energetyczny, świadczenie w wysokości dodatku kombatanckiego oraz przyznawana w drodze wyjątku emerytura lub renta, a także doraźna lub okresowa pomocy pieniężna.

Ponadto kombatantom będącym inwalidami wojennymi lub wojskowymi przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w przepisach ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, uznaje się za nieważne orzeczenia wydane przez polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub przez organy pozasądowe w okresie od rozpoczęcia ich działalności na ziemiach polskich, poczynawszy od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r.,

jeżeli czyn zarzucony lub przypisany był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo orzeczenie wydano z powodu takiej działalności, jak również orzeczenia wydane za opór przeciwko kolektywizacji wsi oraz obowiązkowym dostawom. Osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji.

Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956-1989 określa zasady przyznania jednorazowego świadczenia pieniężnego – zadośćuczynienia rodzinom osób, które na skutek działań wojska, milicji i innych organów aparatu bezpieczeństwa poniosły śmierć w związku z wystąpieniami wolnościowymi na rzecz odzyskania przez Państwo Polskie suwerenności, niepodległości oraz respektowania praw człowieka i obywatela. Do wystąpień wolnościowych zaliczono wydarzenia z czerwca 1956 r. w Poznaniu, z października 1957 r. w Warszawie, z grudnia 1970 r. na Wybrzeżu (w Elblągu, Gdańsku, Gdyni i Szczecinie), z czerwca 1976 r. w Radomiu, w okresie stanu wojennego od 13 grudnia 1981 r. do 22 lipca 1983 r., w trakcie tłumienia manifestacji lub strajków w latach 1983-1989. Świadczenie w kwocie 50 000 zł. przyznaje się każdemu członkowi rodziny.

Rodzice, małżonkowie oraz dzieci osób, które poniosły śmierć w grudniu 1970 r. w wyniku działań wojska i milicji na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. otrzymali także jednorazowe renty specjalne przyznane przez Prezesa Rady Ministrów na podstawie art. 82 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Osobom tym, na mocy przepisów przejściowych ustawy o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956-1989 nie przysługuje normowane tą ustawą zadośćuczynienie, chyba że osoby te otrzymały rentę specjalną w wysokości niższej niż 50 000 zł, co w tym wypadku oznacza prawo do świadczenia w kwocie stanowiącej różnicę między 50 000 zł a wysokością przyznanej renty specjalnej.

Projekt ustawy o świadczeniu specjalnym i pomocy pieniężnej dla działaczy opozycji demokratycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych obejmuje swoim zakresem normowania działaczy opozycji i osoby represjonowane z lat 1957–1989, wychodząc z założenia, że działalność w latach 1944–1956 w dostateczny sposób normowana

jest przez ustawę o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego. Jednocześnie, wobec częściowego pokrywania się zakresów podmiotowych projektowanej ustawy oraz ustawy kombatanach, w stosunku do osób poszkodowanych w grudniu 1970 r. na Wybrzeżu, projekt zakłada stosowną normę kolizyjną (art. 10 projektu) przesądzającą, że w stosunku do tej kategorii osób uprawnionych, zainteresowana osoba powinna, według własnego wyboru, określić reżim prawny przysługującej jej pomocy pieniężnej.

Projekt zakłada, że świadczenia przysługujące na podstawie ustawy wypłacane będą niezależnie od odszkodowań i zadośćuczynień przyznanych na podstawie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego oraz niezależnie od zadośćuczynienia przyznanego na podstawie ustawy o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956-1989. Jednocześnie, środki przyznane na podstawie powołanych ustaw wliczać się będą do dochodu uzależniającego przyznanie świadczenia na podstawie projektowanej ustawy, według zasad określonych w art. 8 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (w związku z art. 9 ust. 1 projektu).

Projekt ustawy zakłada objęcie świadczeniami działaczy opozycji demokratycznej oraz osoby represjonowane z powodów politycznych, a także wdów i wdowców po tych osobach.

Zgodnie z definicjami legalnymi zawartymi w projekcie:

- 1) działaczem opozycji demokratycznej jest osoba, która w okresie od dnia 1 stycznia 1957 r. do dnia 4 czerwca 1989 r., przez co najmniej 6 miesięcy:
 - a) była aktywnym członkiem nielegalnej organizacji, której cele zmierzały do odzyskania przez Polskę niepodległości, suwerenności lub respektowania praw człowieka, lub
 - b) prowadziła w sposób zorganizowany, zagrożoną odpowiedzialnością karną, działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka,
- 2) osobą represjonowaną z powodów politycznych jest osoba, która w okresie od dnia 1 stycznia 1957 r. do dnia 4 czerwca 1989 r.:
 - a) przebywała w:
 - więzieniu lub innym miejscu odosobnienia na terytorium Polski na mocy wyroku wydanego w latach 1957–1989, albo bez wyroku, jednorazowo na

okres dłuższy niż 48 godzin, za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka, lub

- ośrodka internowania na podstawie art. 42 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz. U. Nr 29, poz. 154, z 1982 r. Nr 3, poz. 18, z 1989 r. Nr 34, poz. 178 oraz z 2011 r. Nr 64, poz. 342) za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka, lub

b) brała udział w zbiorowym wystąpieniu wolnościowym na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania praw człowieka i w związku z tym:

- na skutek działania wojska, milicji lub innych funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa poniosła śmierć, doznała uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia na okres dłuższy niż siedem dni, lub
- została z nią rozwiązana umowa o pracę.

Zgodnie z projektem do okresu uzasadniającego uznanie za działacza opozycji nie wlicza się członkostwa w organizacjach niezależnego ruchu związkowego i niezależnego ruchu studenckiego w okresie od dnia 31 sierpnia 1980 r. do dnia 13 grudnia 1981 r.

Projekt zakłada przyznanie podmiotom uprawnionym dwóch świadczeń: świadczenia specjalnego oraz pomocy pieniężnej. Świadczenie przysługiwać mają jedynie po spełnieniu przewidzianych ustawą kryteriów dochodowych. Świadczenie specjalne, w założeniu projektodawców spełniać ma rolę świadczenia rentowego o charakterze stałym. Pomoc pieniężna natomiast przyznawana ma być jedynie incydentalnie, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, w związku z zaistnieniem zdarzeń losowych.

Warunkiem przyznania świadczenia ma być wcześniejsze uzyskanie przez osobę zainteresowaną statusu działacza opozycji lub osoby represjonowanej. Taki status potwierdzać ma, w odrębnym postępowaniu administracyjnym, Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (w tym zakresie projekt ustawy posługuje się konstrukcją przyjętą w ustawie o kombatantach).

Po uzyskaniu statusu działacza opozycji (osoby represjonowanej) osoba ta (lub wdowa, wdowiec po działaczu) będzie mogła wystąpić z wnioskiem o przyznanie świadczenia. Warunkiem jego przyznania będzie właściwe kryterium dochodowe.

Zgodnie z art. 6 projektu zadanie z zakresu przyznania i wypłaty świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej jest zadaniem pomocy społecznej gminy. Oznacza to, że

podmiotem przyznającym świadczenie, zgodnie z art. 110 ustawy o pomocy społecznej, będzie kierownik ośrodka pomocy społecznej. Procedura przyznania świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej opierać się też będzie na odpowiednim zastosowaniu wybranych przepisów ustawy o pomocy społecznej (art. 9 projektu). Postępowanie w sprawie przyznania świadczeń toczyć też się będzie na podstawie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego (wobec ogólnej normy art. 1 Kpa).

W myśl projektu świadczenie socjalne ustalone zostało w dwóch wysokościach: w kwocie minimalnej emerytury albo w połowie tej kwoty, w zależności od przyjętego kryterium dochodowego. Konstrukcja kryterium dochodowego powstała w oparciu o progi zastosowane w ustawie o pomocy społecznej, poprzez ich odpowiednie podniesienie.

Instytucja pomocy pieniężnej, w tym kryteria uzasadniające jej przyznanie oraz wysokość pomocy, wzorowane są na odpowiednich przepisach ustawy o kombatanach oraz wydanego na podstawie jej art. 19 ust. 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie kryteriów, form i trybu przyznawania i udzielania pomocy pieniężnej z Państwowego Funduszu Kombatanów (Dz. U. Nr 53, poz. 334), przy założeniu ujednolicenia tych kryteriów poprzez przyjęcie górnej granicy wysokości pomocy oraz progu dochodowego (wskazanego poprzez odwołanie do kryterium dochodowego z ustawy o pomocy społecznej).

Projekt ustawy rozstrzyga też kwestię „zbiegu” uprawnień przysługujących na podstawie projektowanych przepisów oraz przepisów ustawy o pomocy społecznej, przesądzając, że są to świadczenia przyznawane niezależnie, bez wpływu na kryteria dochodowe określone odpowiednio projektowaną ustawą i ustawą o pomocy społecznej (art. 9 ust. 3 oraz art. 16 projektu).

Zgodnie z projektem zadanie z zakresu przyznania i wypłaty świadczenia specjalnego i pomocy pieniężnej jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej. Środki na realizację zadania pochodzą z corocznej dotacji celowej z budżetu państwa. Gmina realizując zadanie ograniczona jest w wydatkach na koszty obsługi zadania, do kwoty nieprzekraczającej 5% dotacji. Projektowana ustawa zobowiązuje też gminę do przedstawiania corocznego sprawozdania rzeczowo-finansowego o zadaniu realizowanym w roku poprzednim. Wydane na podstawie art. 12 ust. 4 projektowanej ustawy rozporządzenie ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych określić ma wzór, sposób sporządzenia oraz tryb i termin przedstawienia sprawozdania. Rozporządzenie to pozwolić

ma na uwzględnienie informacji zawartych w sprawozdaniach gmin przy konstruowaniu projektu budżetu państwa.

Projekt ustawy przewiduje zwolnienie świadczenia specjalnego oraz pomocy pieniężnej z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz pozwala na pomniejszenie o kwoty tych świadczeń kryterium dochodowego uzasadniające przyznanie dodatku mieszkaniowego na podstawie ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych. Jednocześnie projekt wlicza świadczenie specjalne i pomoc pieniężną do definicji dochodu z ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (art. 13–15 projektu).

Według szacunków Stowarzyszenia Wolnego Słowa osób kwalifikujących się do świadczenia specjalnego może być w tej chwili ok. 2000. Zakładając że wszyscy wystąpiliby o proponowane świadczenie jednoroczne skutki finansowe z tego tytułu wynosiłyby ok. 20,5 mln zł. Przyjmując szacunkowo, że zapotrzebowanie na jednorazowe świadczenie pieniężne wynosiłoby ok. 5 mln zł, całkowity skutek finansowy proponowanej regulacji szacować należy na poziomie ok. 26 mln zł.

Natomiast według badania przeprowadzonego przez Centrum Badania Opinii Społecznej, którego celem było oszacowanie przybliżonej liczby osób uprawnionych, które mogą być potencjalnymi beneficjentami projektowanej ustawy, mniej więcej trzy osoby na sto, spośród urodzonych przed 1974 rokiem, kwalifikują się do kategorii działaczy opozycji demokratycznej (3,1%; 589 tys.), a 1,1% (209 tys.) to osoby represjonowane. Uprawnionych do pobierania świadczeń (spełniających zarówno kryterium biograficzne jak i dochodowe) jest 1,2% Polaków urodzonych przed rokiem 1974, a więc około 228 tysięcy osób. Jednocześnie badanie zastrzega, że biorąc pod uwagę błąd oszacowania, należy z 95% prawdopodobieństwem przyjąć, że odsetek ten zawiera się w przedziale od 0,6%, a 1,8%, co oznacza, że kategoria uprawnionych liczy między 114 a 342 tysięcy osób.

Z kolei Instytut Pamięci Narodowej po przeanalizowaniu wspomnianych wyników badań CBOS sformułował opinię, iż beneficjentami projektowanej ustawy „będzie nie więcej, niż 10 tysięcy osób, a najprawdopodobniej ich liczba zawrze się w przedziale pomiędzy 2 a 5 tysięcy”.

Przedmiot projektowanej ustawy pozostaje poza obszarem regulacji prawa Unii Europejskiej.